

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

ה ונחטאו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

תרגום אשכנזי

גען האבען. (m) ויא ערצבער
טען זיין לאנד אונד דאז לאנד
דעם עוג קעניג צו בשן, אלזא
דער בידען קעניגע פאן אמורי,
דיעסוייטס דעם ירדן'ס געגען
מארגען. (mh) פאן ערוער
אן, וועלכעס אים אופער דעם
ארנון'ס ליעגט, ביז אן דען
בערג שיאון, דער אויך הרמון
הייסט. (mt) דאז גאנצע פלאץ
בע פאלד אויף דער מארגענע
זייטע דעם ירדן'ס ביי אן דאז
מעער אין דיעזעם געפילדע,
אם פוסע דעם בערגעס פסגה.
ה (h) משה ריעף דעם גע-
זאממען פאלקע ישראל
צו, אונד שפראך: פערנים
א ישראל! דיא פערארדנונג
גען אונד רעכטע, דיא איד,
יעצט פאר אייערן אהרען
רעדע; בעגרייפעט זיא וואהל,
אונד בעהאלטעט זיא, דאר-
נאך צו טהון. (n) דער עוויגע
אונג

ואתחנן ד ה

בצאתם ממצרים: (m) ויירשו
את ארצו ואת ארץ ועוג מלך-
הבשן שני מלכי האמרי אשר
בעבר הירדן מזרח שמש:
(mh) מערער אשר על שפת נחל
ארנון ועד הר שיאן הוא הרמון:
(mt) וכל הערבה עבר הירדן
מזרחה ועד ים הערבה תחת
אשדות הפסגה: פ רביעי
ה (h) ויקרא משה אל כל-
ישראל ויאמר אלהם שמע
ישראל את החקים ואת
המשפטים אשר אנכי דבר
באזניכם היום ולמדתם אתם
ושמרתם לעשתם: (n) יהוה
אלהינו

תרגום אונקלוס

ממצרים: (m) ויריתו ית ארעיה וית ארע עוג מלכא דמתנן תרין מלכי
אמורא דיי בעברא דירדנא מדנח שמשא: (mh) מערוער די על בייף נחלא
דארנון ועד טורא דשיאון והוא הרמון: (mt) וכל מישרא עיברא דירדנא
מדינחא ועד ימא דמישרא תחות משפך מרמחא:

ה (h) ויקרא משה לכל ישראל ואמר להון שמע ישראל ית קימא וית דינא
די אגא ממליל קדמיכון יומא דין ותלפון ותהון ותמרון למעבדהון: (n) ייאלהנא

גור

ב א ו ר

ה (א) ויקרא משה, אין קריאה זו היא קריאת הקבוצן כי אם קריאת ההתעוררת, (כנראה
ממלת אל שהוא סימן דאטיפוס"ם, שאם ה' קריאת הקבוצן היה ראוי לנוא את שהוא
סימן אקוואטיפוס"ם), כי כבר נקבלו והם שומעים במעמד את כל דבריו; אבל לפי שהפסיק
בהבדלת שלש הערים לערי מקלט, ולפי שעתה יבאר פרטי הדינים שלא נאמרו עדיין, לכן קראם
להעיר לנס על דקדוקי החקים והמשפטים: אשר אנכי דובר, אשר עתה אדבר, ולכן נאמר
בהווה

ואתחנן ה

אלהינו כרת עמנו ברית בחורב: (ג) לא את אבותינו כרת יהוה את הברית הזאת כי אתנו אנחנו אלה פה היום כלנו חיים: (ד) פנים בפנים דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש: (ה) אנכי עמד בין יהוה וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר יהוה כי יראתם מפני האש ולא עליתם

בהר

תרגום אשכנזי לא

אונזער גאטט האט איינען בונד מיט אונז געמאכט צו חרב. (ג) ניכט נור מיט אונזערן על טערן האט דער עוויגע דיעזען בונד געמאכט, זאנדרען מיט אונז, דיא וויר אללע היער אם לעבען זינד. (ד) פאן אנו געזיכט צו אנגעזיכט האט דער עוויגע אויף דעם בערגע מיט טען אויס דעם פייער מיט אייך גערעדעט, (ה) איך שטאנד אלס מיטטעלס פערזאן צווישען דעם עוויגען אונד אייך, אום אייך דאן ווארט דעם עוויגען קונד צו מאכען, דען איהר

פירטעטעט אייך פאר דעם פייער, אונד גינגעט ניכט אויף דען בערג) אונד שפראך:

איך

תרגום אונקלוס

גזר עמנא קים בחורב: (ג) לא עם אבהתנא גזר יי ית קימא הדין אלהין עמנא אנחנא אלין הקא יומא דין בולנא קימין: (ד) ממלל עם ממלל מליל יי עמכון בטורא מגו אשתא: (ה) אנא הניחי קאים בין מימרא

ר ש י

ה (ג) לא את אבותינו בלבד כרת ה' וגו'. כי אתנו פנים בפנים. ח"ר זרכיה כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר בדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח הרי הלוקח עזמו מדבר עמכם:

(ה) לאמר

דיי וביניכון בעידנא ההיא לתוואה לכוון ית פתגמא דיי ארי דחילתין מן קדם אשתא ולא

ב א ו ר

נהוה. (ג) לא את אבותינו, בלבד כרת ה' וגו'. (רש"י), ויתכן שידבר אל אותם האנשים היולאים ממלרים, כי היו רבים במחנה ששמעו הברית מפי השם, העיד אותם על הדברי אשר ראו ואשר שמעו במעמד הנבחר ההוא, ואמר לא את אבותינו הכלתי חיים עתה כרת ה' את הברית, כי אם אתנו, אנחנו אשר אנו פה היום כלנו, עודינו חיים זוכרין את הדבר, אנחנו השגנו את המאמר הנכבד שזלא מפי הגבורה בזוש שלם, ולזה השגתנו למעלה מן כל נדנד ספק, ועתה אנחנו מעידים על זה, ומעתיקים האמונה הזאת לנו ולזרעינו אחרינו. ולשון רש"י כי אתנו, פנים בפנים, ח"ר זרכי' כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר בדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי הלוקח עזמו מדבר עמכם. (ד) פנים בפנים, בלא אמלעי, והטעם כאשר ישמיע המשמיע קולו לאחר ופניו אל פניו ואם לא יראנו. (הראב"ע). (ה) אנכי עומד בין ה' וביניכם להגיד לכם את דבר ה', כי הוא ה' עולה להר וזומע דברי השם ויורד ואמר להם

ה מ ע ר

ה (ה) ולא עליהם בהר, הנה מנזר בפ' יתרו כי לא הורשו העם לעלות בהר במעמד הנבחר ועיין ברמב"מן, והנכון בעיני בדעת הרד"א שהו"ו ולא במקום אף כמו כי את מנה

תרגום אשכנזי

(ו) איך בין דער עויבע, דיין גאטט, דער איך דיך אויס מצרים געפיהרעט האבע, אויס דעם הויזע דער שקלאוען. (ז) דוא זאלסט קיינע אנדערע געטטער האבען פאר מיינעם אנגעזיכטע; (ח) דוא זאלסט דיר קיין געטצענבילד מאכען, קיינע עהנליכע געשטאלט פאן דעם, וואס אבען אים היממעל, אדער אונטען אויף דער ערדע אדער אים וואססער אונטער דער ש"י דער

ואתחנן ה

בְּהַר לְאָמֵר: ס (ו) אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבַּיִת עֲבָדִים: (ז) לֹא־יְהִי־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי: (ח) לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פְּסִל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתְחַת וְאֲשֶׁר בְּמַיִם

מתחת

תרגום אונקלוס

ולא סליקחון במורא למימר: (ו) אָנֹכִי אֱלֹהֶיךָ דִּי אִפְקַדְתָּ מֵאֶרֶא דְּמִצְרַיִם מִבַּיִת עַבְדֵּי: (ז) לֹא יְהִי לְךָ אֱלֹה אֲחֵרִין בְּרִי מִגֵּי: (ח) לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלְמִים בְּרִי בְּעֵמֵא מִלְּעֵלָא וְדִי בְּאַרְעָא מִלְּרַע וְדִי בְּמַיָּא

במיא

(ה) לאמר. מוסב על דבר ה' עמנס בהר מתוך האז לאמר אנכי עומד בין ה' וביניכם: (ז) על פני. בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם. ד"ל כל זמן שאני קיים: עשרת הדברות כנר פירשתיים: שמור

ב א ו ר

להם עד שדבר ה' עמהם פנים בפנים, וזה רמז אל כל מה שחבר בפרשת בחודש השלישי מתחלת בה תאמר לבית יעקב עד ויאמר ה' אליו לך רד. וראצ"ע אמר כי זה אחר מעמד הר סיני ה' והטעם הוא דבר עמנס פנים בפנים, ומאותו היום הייתי אני עומד בין השם וביניכם. והנכון בעיני כי ירמוז למה שפירשנו שם, כי ישראל לא הבינו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהי לך, ושאר הדברות משה הוא המגיד להם מה שאמר השם, וזהו להגיד להם את דבר ה' לפרש להם כל דבור ודבור; וטעם בין ה' וביניכם, כי בעת הדברות ה' הוא קרוב אל מקום השכינה יותר מהם כי הם הרחיקו עלמם כאשר פירשתי שם, וזהו כי יראתם ולא עלייתם בהר שלא קרבתם אליו כאשר ה' לכם רשות, ע"כ הייתי אני ביניכם ובין מקו' הכבוד באמצע, כי רחוק ה' ביניכם ובינו, ומשם אני הייתי מגיד הדברות, ע"כ לאון הרמב"ן: לאמר, דבוק עם דבר ה' עמנס, וכתוב אנכי עומד וגו' הוא מאמר מוסגר, כמבאר את דבריו, לפי שאמר מתוך האז, משמע שהם היו חוץ לאז, הוסיף לאמר שהי' זה לפי שיראתם מפני האז ולא עלייתם, ואני נגשתי לעלות לתוך האז להגיד להם את דבר ה', ועתה יזכור את הדבור כמות שילא מפי הגבורה, והולך למלת לאמר, כמשפט הלשון. (ו) אנכי ה' אלהיך, הדברות כנר מסורשות (שמות כ' ב')

ה מ ע ר

חנה אהב זה סגר רחמה, (ש"ל א' ה') אף שה' סגר רחמה והמובן אף שלא עלייתם בהר בכל זאת יראתם, ויתורגם: ויהר פירטעטעטעט חייך זי. ג. ו. חבוואהז חיהר דען בערג ניכט בעטטיעגט. לאמר, לדעת רש"י וראצ"ע מוסב לאמור על הפסוק הקודם פנים בפנים דבר ה' לאמור, והמאמר אנכי עד בהר הוא מאמר מוסגר, אבל הנגינה כל תסכים לזה כאשר יראה כל יודע בטיב הטעמים; אולם יונתן תרגום כד אמר, ולדעתו לאמור הוא כמו כאשר אמר ופירשו אנכי הייתי עומד בין ה' וביניכם בעת אשר אמר ה' אנכי ה' וגו' וזה הנכון לדעתי.

שמור

ואתחנן ה

מתחת לארץ: (ט) לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשנאי: (י) ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותו: (יא) לא תשא את שם יהוה אלהיך רשוא כי לא ינקו יהוה את אשר ישא את שמו לשוא: (יב) שמור

מצוה קרי

אח

תרגום אשכנזי לב

דער ערדע איזט: (ט) דוא זאלסט דיך פאר איהנען ניכט ביקען, אויך זיא ניכט גאטטעס די ענסט= ליד פערעהרען, דען איך דער עוויגע דיין גאטט בין איין איי= פערפאללער גאטט, (דער קיי= נען אנדערן נעבען זיך לידען קאן), דער דאז פערברעכען דער פאטער אהנדעט אן קינ= דערן ענקעל אונד אורענקעלן נעהמליך בייא דענען, דיא מיך האססען, (י) דער אבער גנא= דע ערצייגט בז אין דאז טוי= זענדסטע געשלעכט, דענען דיא מיך ליעבען, אונד מיינע געבאטע האלטען; (יא) דוא זאלסט דען נאמען דעם עוויגען ניכט בייא איינער אונזארה= הייט אויסשפרעכען (נעהמליך

אום זיא צו בעקרעפטיוען); דען דער עוויגע ווירד ניכט אונגעשטראפט לאססען דעניעניגען, וועלכער זיינען נאמען בייא איינער אונזארהר הייט אויסשפריכט; (יב) נים דען רוהע=

טאג

תרגום אונקלוס

ר ש י

במא מלרע לארעא: (ט) לא תסגוד להון ולא תפליחנן ארי אנא יי אלהיך אל קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר חליתאי ועל דר רביעאי לשנאי כד משלמין בניא למחטי בחר אבהתהון: (י) ועביד טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי פקודי: (יא) לא תמי בשמא דיי אלהיך למגנא ארי לא יזכי יי ית דימי בשמיה לשקרא: (יב) טר ית יומא

דשבתא

ב א ו ר

ב' וגומר), זעתה אשית ידי על מעטי השינויים שנמלאו בין שני אופני הדברות הללו לבארם כי ה' הטובה עלי. (יב) שמור אח יום השבת לקדשו, ובדברות הראשונות נאמר זכור את יום

ה מ ע מ ר

(יב) שמור, על דבר השנויים והחלופים שנין דברות היאונות והאחרונות ראה נא מה שרמו הקמס ראב"ע במרשה הזאת (לקמן פסוק י"ח) ועמון השכים הרשנ"ס כאשר אנאר, והוא כי יען הואיל משה עתה לבאר את התורה לכן הקדים להם עשרת הדברים שהם יסודי הדת

תרגום אשכנזי

טאג וואָהל אין אַכט, דאָס דוא
איהן הייליגעסט, וויא דער עוויג
גע דיין גאָטט דיר בעפֿאַהלען
האַט. (יג) זעכס טאָגע קאָננסט
דוא אַרבייטען, אונד אַללע
דיינע געשעפֿטע פֿערריכטען,
(יד) דער זעבענטע טאָג אַבער
איזט איין רוהעטאָג דעם עוויג
גען דיינעם גאָטטע צו עהרען;
דוא זאָלסט קיין האַנדווערק
פֿערריכטען, וועדער דוא זעלכסט,

ואתחנן ה

אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְיָ וַיְהִיזָה אֱלֹהִים: (יג) שֵׁשֶׁת
יָמִים הִתְעַבַּד וַעֲשִׂית כָּל־
מְלֶאכֶתְךָ: (יד) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבַּת וַיְהִיזָה אֱלֹהִים לֹא־תַעֲשֶׂה
כָּל־מְלֶאכֶת אַתָּה וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ

ועבדך, נאך דיין זאָהן, דיינע טאָכטער, דיין שקלאפֿע, ועבדך

ר ש י

ובשמיעה אחת נשמעו: כאשר לוך קודם
מתן תורה במרה:

תרגום אונקלוס

דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ כְּמָא דִּי בְּקֻדְּשֵׁי אֱלֹהִי:
(יג) שֵׁשֶׁת יוֹמִין הִתְפַּלַּח וְתַעֲבִיד כָּל עִבְדֵיךָ:
(יד) וַיּוֹמָא שְׁבִיעָא שַׁבְּתָא קֻדְּשׁ יְיָ אֱלֹהֵיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עִבְדֵיךָ אִתָּךְ וּבְרֵךְךָ וּבִתֶּךָ

חכרת

ועבדך

ב א ו ר

יום השבת והענין אחד אלא שהזכירה מורה יותר על העשייה לקדש את השבת כפי בדברים
וכבדים קדושים ואלהיים לדבר עם רעים אהובים ועם בני בית על גבורות ונפלאות הבורא
ב"ה, בעין שלמדו חז"ל ממלת זכור ברכת הקדוש על היין, כלומר באסיפת וחברת בני בית
כטוב לבס, קדשו את השם ויהללוהו, והראיה שלמעלה לא נאמר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך,
וזכרת כי עבד היית כמו שכתוב כאן, לפי שכונן יותר אל הזכירה כפי בשמים ומהללים
והודיות על פלאי היצירה ורוממות השם יתעלה, אף שזה ג"כ על שביתת המלאכות. ואולם
השמירה מורה יותר על המנוחה והשביתה והמנוע מעשות המלאכות שנאמר בהם לא תעשה,
והטעם שיסמור את השבת מביתו חללו באחת מן המלאכות, ולפי שכונן כאן יותר אל השביתה
לכן הוסיף לומר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך, ולזה כוונת חז"ל שאמרו זכור כפי ושמור בלב
כי השמירה והמניעה מחלל את יום השבת היא בלב, וכבר הוציא זה המאמר בבאור (שמות
כ"ה), ולא פורש עד הנה: כאשר צוה ה' אלהיך, ולא תחשוב שאזהרת שמור היא דבר אחר
אשר לא נזהר השם, אבל הוא בכלל ליווי של זכור כי באמת הענין א' הוא אלא שאני מבארים
לכס

ה מ ע ר

הדת אך הוסיף ושנה בהם לפרש היטיב, והנה אמר שמור תמורת זכור כי התכלית הנרמזה
מהזכירה היא השמירה לעשות, גם הוסיף במלות שבת כאן ואורך וחמורך ליתר ביאור וחלק
המאמר בדרך פרט וכלל, וישן סה עיקר הכוונה על שביתת המלאכה לזה אמר למען ינוח
עבדך ואמתך כמוך, וסירושו כמו שאתה תשבות כן לא תעבוד בעבדך ואמתך וגרך ושכירך ללכרך,
אבל הם עושים מלאכה לעצמם אס ירבו, ולכן לא בא זה בדברות הראשונות כי על הזכירה
לא נלשו עבדים הכנעניים וגירי תושבים (וכבר אמרו כותי שבית חייב מיתה), ובאור הטעם
מדוע אנוכי מוכך שגם העבד והגר ינוח ממלאכתך כי הסנה "כי בשבת ימים עשה וגו'" אין
לו ענין אלא עבד וגר יען אין מהחובה על איש אשר לא מנני ישראל הוא להאמין כי בשבת
ימים ברא אלהים, ולזה הורשו להם לעשות מלאכתם ביום השבת. וזכרת כי עבד היית וגו',
כלומר הלא אתם ידעתם נפש העבד והגר ולכן מן הראוי לכת גם לו יום מנוחה:

למען

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לג

ועבדך ואמתך ושורך וחמריך
וכר בהמתך וגרך אשר בשעריך
למען ינוח עבדך ואמתך כמוך:
(טו) וזכרת כי עבד היית בארץ
מצרים ויצאה יהוה אלהיך משם
ביד חזקה ובזרע נטויה על-כן
צוה יהוה אלהיך לעשות את-יום
השבת: ס (טז) כבוד
את-אביך ואת-אמך כאשר
צוה יהוה אלהיך למען ויאריכון

דיינע שקלאפין, דיין אפס,
דיין עזעל אונד אלל דיין פיעה,
וויא אויך דער פֿרעמדע, דער
זיך אין דיינען טהארען אויפֿ-
העלט, דאמיט דיין שקלאפע
אונד דיינע שקלאפין רוהע,
גלייך וויא דוא; (טו) דען דוא
מוסט בעדענקען, דאס דוא
אויך שקלאפע געוועזען ביזט
אין מצרים, אונד דער עוויגע
דיין גאטט האט דיך פֿאָן דא
הערויס געפֿיהרט מיט שטאַר-
קער האַנד אונד אויסגע-
שטרעקטעם אַרמע, דאָרום
געביעטהעט דיר דער עוויגע
דיין גאטט, דען רוהעטאָג צו
האַלטען. (טז) עהרע דיינען

פֿאַטער אונד דיינע מוטטער, וויא דיר דער עוויגע דיין גאטט בעפֿאַהלען האַט, דאָמיט דוא
לאַג

תרגום אונקלוס

ר ש י

ועבדך ואמתך ותורך וחמריך וכל בעריך
וגירריך די בקרונך בדיל דלנוח עבדך ואמתך
בנותך: (טו) ותידכר ארי עבדך הויחא בארעא
דמצרים ואפקך יי אלהך מתמן בידא תקיפא ובדרעא מרמא על-בן פקדך יי אלהך
למען ית יומא דשבתא: (טז) יקר ית אבוק וית אמך בקא די פקדך יי אלהך בדיל
דירוכון

(טו) וזכרת כי עבד היית וגומר. על
מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמור
מלותיו: (טז) כאשר כוך. אף על כבוד
אב

ב א ו ר

לכס זית': (טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, תן מנוחה לעבדך ולאמתך, כדי שעי"כ
חזבו' את יום לאתך מארץ מצרים, כי זהו העקר והיסוד שעליו נבנה כמעט כל התורה כולה: על
בן צורך, לפי דברינו ירמוז כאן יותר על המנוחה והשביחה ממלאכה, לכן אמר שהטעם הוא וזכרת
כי עבד היית על בן כוך לעשות, אבל למעלה ירמוז יותר על התנשאות הנפש לאלהים במחקרים
קדושים וספורים אלהיים אמר כי שש ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגומר ויכן ניום
השביעי, על בן כרך ה' את יום השבת ויקדשהו, הוסיף בו טובה והקדישו משאר ימי השבוע,
לטהרת הלכ, ויחיד הממשנה להתבונן בפלאי הילירה, להכיר גבורות ה' ונוראותיו ולספר
כבודו ועוזו במקלות. והנה בענין השביחה ממלאכה התייחסה בה האומה הישראלית לבדה,
ואמרו ה"ל בותי ששבת חייב מיתה, כי לא נתנה להם המלכות הזאת אלא בעבור שהיו עבדים
בארץ מצרים והשם הוסיאם משם נכחו הגדול ועשאם לו לעם סגולה, והוא מלכס ומחוקקס,
לכן חמר כאן על בן כוך וגו': (טז) כאשר צוך ה' אלהיך, אף שמסקול הדעת חייב הזדס
בכבוד אביו ואמו, ככד אתה את אביך ואת אמך כאשר כוך ה', כדי שתקבל עוד טובה וזכר
על

תרגום אשכנזי

לאנגע לעבעסט אונד עם דיר
וואהלגעהע אויף דעם ערדרייג
כע, וועלכעס דער עוויגע דיין
גאטט דיר איינגיבט. (יז) דוא
זאלסט ניכט מאַרדען, אונד
ניכט עהעברעכען, אונד ניכט
שטעהלען, אויך ווידער דייען
געסטען ניכט אַלס פאַלשער
צייג

ואתחנן ה

יְמִיָּה וְלִמְעַן יִיטֵב לְךָ עַל
הַאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהִיָּה אֶרְצֶהָ
נָתַן לְךָ: ם
תִּרְצָה: ם
תִּנְאַף: ם
תִּגְנֹב: ם
וְלֹא־תַעֲנֶה בְרַעַף
עַד

ר ש י

אז ואס נלטוו במדה שאל' שס לו חק
ומשפט (שמות ט"ו): (יז) ולא תנאף.
אין לשון ניאוף אלא באשת איש:
לא

תרגום אונקלוס

דִּי־יִרְכֹּן יִזְקֶךָ וּבְדִיל דִּי־יִטִּיב לְךָ עַל אֶרְעָא
דִּי־יִתְּנָה לְךָ יְהִיב לְךָ: (יז) לֹא תִקְטֹל גִּפְשׁ:
וְלֹא תִנְאַף: וְלֹא תִגְנֹב (גִּפְשָׁא): וְלֹא תִסְתִּיד
בַּחבֵּד

ב א ו ר

על זה: ולמען ייטב לך, כי מה יועילו ימים רבים בלא טובה, והוא כמו באור אל למען
יאריון ימך הנאמר בדברות הראשונות: (יז) ולא תענה ברעך, דבר שעל ידו תהי' עד שא-

ה מ ע מ ר

(טו) ולמען ייטב לך, בדברו' הראשון' נזכר אך למען יאריון ימך ובאן הוסיף ביאור כי האריון ימים
יהי' בטובה: (יז) לא תענה ברעך עד שוא, ובדברו' הראשונות עד שקר, ולבאר לך סבת השינוי הזה
ראיתי כי טוב הוא להקדים פירוש מאמר חז"ל (בשבעות דף כ' ב' וכו' א' א'), ועיניך יחזו כי כל דבריהם
מיוסדים על אדני ההגיון ומשפט הלשון. איתא התם כי איתא רב דימי א"ר יוחנן אובל ולא
אובל שקר ואזהרתו' מלא תשבעו בשמי לשקר, אבלתי ולא אבלתי שוא ואזהרתו' מהכא לא תשא
את שם ה' אלקיך לשוא וכו', כי איתא רבין א"ר ירמיה' א"ר אבהו א"ר יוחנן אבלתי ולא אבלתי שקר
ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר אובל ולא אובל עובר בלא יחל דברו, ואיזהו שבעת שוא נשבע
לשנות הידוע לאדם ע"כ, ואיכות מחלוקת רב דימי ורבין לדעתיה הוא, כי נתבאר בהגיון (עיין מלות
ההגיון פרק ד'), שהאמת יתחלק לשני ראשים, האמת ההכרחי (הפאדוקטיש נאטהווענדג)
ואמת המחלט או הנמצא (הסאערטאריש געוויס); והמשפט האפשר (פראָבועאטיוש וועגליך),
הוא על העתיד במשפט שאין לו הכרח ולא נמוע לא בו ולא בהפוכו, והדברים האלה אין
לריבין ביאור כי כבר נודעים המה לכל קורא בספרי ההגיון, אם מבני עמנו אם מזולתם.
וזה יאיר לנו נתיב על מה הוטבעו אדני מחלוקתם. כי לדעת רב דימי שוא עיקר הוראתו
היפך האמת כמו שוא ודבר כוזב הרחק ממני (משלי ל' ח'), והוא כל אשר יתנגד אם לאמת
המוכרח כי בזה מודה רב דימי שגם לשנות את הידוע בכלל שוא, ואם לאמת המוחלט, כמו
אבלתי ולא אבלתי, והשקר הוא היפוך האמונה כמו וידרכו לשונם קשתם שקר ולא לאמונה
גברו בארץ (ירמיה' ט' ב'), וזה הבגידה (טרייוואָוויגקייט), אם כי ינגוד איש ברעהו או בזמלא
שפתיו, ולזה אובל ולא אובל הוא שקר; אולם לדעת רבין הנחה הראשונה של שוא הוא היפך
היש, ויורה על דבר הכל ותוהו שאין בו ממש, כמו השומרים הבלי שוא (תהלים ל"א ו'), וכן
בטוח על תהו ודבר שוא (ישעיה' נ"ט ד'), וא"כ הוא אך יתנגד לאמת המוכרח, ולזה אין בכללו
כי אם לשנות את הידוע, והתנגדות לאמת המוחלט אבלתי ולא אבלתי יקרא בעלם וראשונה
שקר כמו כי שקר אתה דבר אל ישמעאל (ירמיה' מ' י"ו); ואולם אשר יכזב אך בעתיד אם יזכר
להיות נמצא (והוא במשפט אפשרי), לא שייך לפי הנוונה הראשונה לא שוא ולא קר ולו
חזר

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לר

עד שׁוּא: ם וְלֹא תִחְמַד
אִשְׁתֵּי רַעָה ם וְלֹא
תִתְאַוֶּה בֵּית רַעָה שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
ואמחו

ציינע אויפטרעטען. (יה) דוא
זאללסט דייך ניכט געליסטען
לאססען דיינעם געבסטען
פֿרויא, אונד קיינע בעגערדע
האבען צו דיינעם נאָכסטען
הויז, פֿעלד, שקלאַפֿע, צו
זיי

תרגום אונקלוס

ר ש י

בְּחִבְרָה סְהִדוּתָא דְשִׁיקְרָא: (יה) וְלֹא תִחְמַד
אִיפֹת חִבְרָה: וְלֹא תִירוּג בֵּית חִבְרָה חִקְלִיהּ
ועבדיה

(יה) ולא תתאוה. ולא תירוג אף הוא לשון
חמדה כמו נחמד למראה (בראשית ב')
דמתרגמינן דמרגג למחזי:
ולא

ב א ו ר

עד שוא, ולמעלה אמר עד שקר, ושוא ושקר ענין אחד הוא אלא ששוא כולל יותר שיכול כל
עדות כוזבת, ואעפ"י שאין מחייב את חבירו על זה ב"ד כלום, כגון שיעיד אמר פלוני ליתן
לזה מנה ולא קנו מידו, כי שוא דבר בטל הוא, כ"כ הרמב"ן. (יה) לא תחמד אשת רעך,
הוסיף באור שהקדים האשה לבית כי יצר לב האדם רע מנעוריו באשה יותר מן הכל. (הרמב"ן),
ודרך הבחורים לאהוב האשה קודם שיחמדו למקנה וקנין (מדברי הראב"ע בסדר וישמע יתרו).
ולא התאוה, ענין התאוה והחמדה וההבדל שביניהם מבואר בספר המלות להרמב"ם ז"ל (מלות
רס"ה

ה מ ע מ ר

אמר רבין אוכל ולא אוכל עובר אך על לא יחל דברו. מעתה בין לדברי רב דימי בין לרבין,
האחרונות מוספות על הראשונות, כי לרב דימי הנה אמר בראשונות, לא תענה ברעך עד
שקר דהיינו לא תעיד עדות אשר ע"י תבגוד ברעך לחייבו או לפטור חברו שלא כמשפט, וזה
יהיה אך בענינים שבין אדם לחברו, ואולם אם יעיד לנקות איש מעון שבין אדם למקום שלא
חלל את השבת וכדומה בוודאי אין זה בגידה בחברו (ואם גם זה בגידה במקום ב"ה מ"מ לא
שיך ברעך), ולזה בא בשניות עד שוא שיורה על עצמות העדות שהוא נגד האמת הנמלא,
וכולל בין אדם לחבירו וגם בין אדם למקום; ולדעת רבין ששקר הוא היסך אמת הנמלא באו
השניות להורות שגם בדברים הכלתי נוגעים בעלם וגוף העדות וידמה בעינו כשוא ותהו כל
יועילו ובל יזיקו כמו היו כליו שחורים או לבנים וכדומה מן הבדיקות, יתן על לבו תמיד להגיד
האמת הנכור ולא לפי אומדן ומיוון, כי גם אם באלה יכזב ולא לפעמים המשפט מעוקל כדודע
שם יש הכחשה בבדיקות בטל העדות. (יה) לא תחמוד ולא תתאוה וגו', בפסוקים האלה
מלאנו שלשה חלופים, האחד כי בראשונות נאמר בית רעך ובאן אשת רעך (ועיין רמב"ן בפרשת
יתרו), הב' נוסף פה מלת שדה, והג' הוסיף באן לא תחמוד בלא תתאוה, וע"ז אמר הראב"ע
ז"ל: ומלת חמד בלשון הקודש מתפרש לשני טעמים, האחת גזל ועושה וקחת של אחרים בחזקה,
וכך ולא יחמוד איש את ארבע, כי אם אין פירושו בן הנה תהיה הארץ רעה ולא בא הכתוב
אלא לשבח (וכן אמרו חז"ל לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע); והטעם השני לשון תאוה
בלב ולא תחל לפועל וכו'. (ועיין גם בבאור מה שהביא בשם הרמב"ם), וסיים והעד שאמר
משה בספר הזה שבאר את התורה תחת לא תחמוד אמר ולא תתאוה ע"כ. ועתה ראה נא קורא
הנעים איך שמר באן סדר הגיוני יותר מבפרשת יתרו, כי מלבד ששם יחד לבית רעך מאמר
בכני עצמו ואשת רעך נכלל עם עבדו ואמתו ושורו וחמורו, ובאן בא אשת רעך בראשונה
ואח"כ ביתו ושאר הקנינים וזה בודאי יותר נכון, מלבד זה שמר גם בטוב טעם סדר המדרגה
(דיו טטייגערונג) בדרך לא זו אף זו, כי בתחלה אמר לא תחמוד אשת רעך כי החימוד לאשת
חמר הסוכנת בחיקו ואשר אהב אותה כנפשו אין ספק צו שהוא עון פלילי, אבל גם בשאר הקנינים
נאמר אף התאוה, והקדים הבית כי הוא היותר הכרחי לאדם לחסות בלל קורתו, ואח"כ הזכיר

תרגום אשכנזי

ואתחנן ה

ואמתו שורו וַחֲמָרוּ וְכָל אֲשֶׁר
לְרַעָה: ס חמישי (יט) אֶת-
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דָּבַר יְהוָה אֶל-
כָּל-קְהֵלְכֶם בְּהַר מִתְּוֶה הַזֶּה
הָעֵנָן וְהָעֶרְפֶּל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יִסָּף
ויכתבם

ווינער שקלאפין, ווינעם אַם-
סען, עזעל, אָדער וואס זאָנסט
דיינעם נאַכסטען געהערט.
(יט) דייעזע וואָרטע רעדעטע
דער עוויגע צו אייערער גאַנג-
צען געמיינע אויף דעם בערגע
אויס פֿייער, וואָלקען אונד
דיסטערעם געווייטטער, מיט
לויטער שטיממע, אונד מעהר
ניכט

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יט) ולא יסף. מתרגמינין ולא ססק כי קילו
חזק וקיים לעולם. ד"א לא יסף. לא הוסיף
להראות באתו פומבי:
עם כל קהלכון בטורא מגו אשתא עננא ואמיטתא קל רבולא פסק וכתבינון על
חזיון

ב א ו ר

רס"ה ורמ"ו), והוא שהקומד עושה תשובה לקנות מה שברשות זולתו ואינו חסך למכרו. ולשון
מבילתא לא תחמוד יכול אפי' קומד בלבד ת"ל לא תחמוד כסף וזהב מה להלן עד שיעש' מעשה
אף כאן עשה מעשה, ולאו דלא תתאוה ימוענו אפילו להתאוה בלבנו בלבד. ולשון מבילתא
נאמר כאן לא תחמוד ולהלן לא תתאוה לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו,
וזה אמרו אם התאוה סופו לחמוד ואם חמד סופו לאנוס ולגזול. (יט) קול, כמו בקול:
גדול, רם וחזק: ולא יסף, מתרגמינין ולא פסק (לפי שמדת בשר ודם אינו יכול לדבר כל
דבריו בגשימה אחת ולרייך להפסיק, ומדת הקב"ה אינו כן לא הי' פוסק, ומשלא הי' פוסק
לא הי' מוסיף), כי קילו חזק וקיס לעולם, ד"א לא יסף לא הוסיף להראות באתו פומבי,
(רש"י). ולשון רש"ס ולא יסף, שוב לא נוסף קיל גדול מה בעולם לפי פשוטו, כי כל יסף
לשון תוספת, ע"כ, וכ"כ הרמב"ן, אבל המתרגם האשכנזי הסב ולא יסף אל דבר ה' אל כל קהלכם,
כלומר הדברים אלה לבדם דבר ה' ולא יסף לדבר, כאשר יבאר, כי כאשר שמעתם את הקול
הגדול ההוא, אמרתם אם יוספי' אנתו וגו' וישמע ה' את קול דבריכם וגו'. וכן משמע שהשם
הוא נוסף כל הפעלים הבאים בכתוב זה, דבר ולא יסף ויכתבם, ולדברי הרש"ס שהקול הוא
נושא פעל ולא יסף, יחסר הפועל בתיבת ויכתבם שאחריו. והנה רש"י ז"ל נאמר מזה ודקדק
וכתב לא הוסיף להראות באתו פומבי, ולפ"ז הוא מוסב על השם ולא על הקול; ואלו יחסר
הפעל

ה מ ע ר

שדהו אשר ממנו יבוא לחמו, ואח"כ עבדים ושפחות אשר מלבד שהמה נכרכים לו לעבודתו גם
לפיגמים יקרו בעיניו עד מאוד מלד תכונתם, ולבסוף אמר שורו וחמורו. הנך בעיניך תראה כי
השניים הבאים בספר הזה המה גם ליתר באור גם לנחות המליצה; אולם דע כי החילוף
המשל ימלא אך ממות שבת וחילוף, אולם במדות הקודמות הכוללות יסוד ה' וקדושתו שהמה
העמודים עליהם נשען כל בית האמונה, לא חלו בהן חלופים ובאו ככתבן ופלאונן, זולת שבפרשת
יתרו כאשר כאל וכל תמונה ובאן פאל כל תמונה, וכן גם על שלשים וכאן ועל שלשים, גם זה
ליופי המליצה כאשר יבין המשביל:

ואתחנן ה

וַיִּכְתְּבֶם עַל־שְׁנֵי לֶחֶת אַבְנִים
וַיִּתְּנֶם אֵלַי : (כ) וַיְהִי כִשְׁמֹעְכֶם
אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהִהָר
בְּעַר בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־
רְאֵשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם וּזְקַנְיֵיכֶם :
(כא) וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלוֹ
וְאֶת־קְלוֹ שְׁמֵעֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יִדְבַר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְהִי : (כב) וְעַתָּה
לֵמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יֹסְפִים
אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַתְּךָ אֶת־קוֹל יְהוָה

תרגום אשכנזי לה

ניכט . ער שריעכזיא אכער
אויף צווייא שטיינערנע סא
פעלן , אונד דיעזע גאב ער
מיר . (כ) אלס אוהר דיעזע
שטיממע אויס דער דונקעלן
וואלקע , אינדעם דער בערג
אין פייער שטאנד , פער
נאהמעט , קאמעט איהר , אל
לע אייערע שטאממהייפטער
אונד עלטעסטען צו מיר ,
(כא) אונד שפראכעט : דער
עוויגע אונזער גאטטהאט אונז
נונמעהר זיינע העררליכקייט
אונד גרעסע זעהען לאססען ,
אונד וויר האבען זיינע שטיממע
אויס דעם פייער פערנאממען ;
וויר זעהען נונמעהר וואהל
איין , דאס גאטט מיט איינעם
מענשען רעדעט , אונד דיעזער
לעבענדיג בלייבט . (כב) אכע
ווארום זאללען וויר ענדליך
אלחינו
דעננאך אומקאממען , ווען דיעזע גראסע פלאממע אונז ערגרייפט ? ווען וויר פארטי
פאהרען דיא שטיממע דעם עוויגען אונזערעם גאטטעם צו הערען , זא זינד וויר זיערליך
דעם

תרגום אונקלוס

תרין לחתי אבניא ויהבינון לי : (כ) והיה כמשמעכון ית קלא מגו חשוכא
וטורא בעיר באשתא וקריבהון לחתי כל רישי שבטיכון וסביכון : (כא) ואמרתון
הא אסונגא יי אלהנא ית יקריה ונת רבותיה ונת קל מימריה שמענא מגו
אשתא יומא תדין חוניה ארי ימליל יי עם אנשא ואתקנים : (כב) ובען למה
נמות ארי תיכלינגא אשתא רבא דדא אם מוספין אנחנא למשמע ית
קל

ב א ו ר

הפעל לגמרי , כי ה' ראוי לומר ולא יסף להראות . ולדברי המתרגם האשכנזי יהי' פעל דבר
ה' מוסך אחר עמו , כאלו נכתב ולא יסף לדבר , ומסדר הנחת הטעמים המסטיק נתיבת והערמל
אין הכרע כל כך לפירוש הרשב"ם , כי מלאנו דוגמתו בכמה מקומות מהכתוב . והרמב"ן ז"ל
בסוף דבריו פה על דרך האמת בדברי המתרגם האשכנזי . (כא) כבודו , מראה האש : ואה
גדלו , קולות וזרקים : ואת קלו , עשרת הדברים או חנכי ולא יהי' : ראינו , השגנו .
(כב) אם יוספים , כי אם יוספים אנחנו לשמוע עוד פן נמות .

תרגום אשכנזי

דעם טאָדעס. (כג) דען וואָ האַט יע איין פֿליישליכעס ווע זען, דיא שטיממע דעס לע בענדיגען גאַטמעס אויס דער פֿלאַממע רעדענד, פֿערנאַמ מען, וויא וויר, אונד דאָ לעבען בעהאַלטען? (כד) טריטט דוא הינצו, הערע אַללעס, וואַס דער עוויגע אונזער גאַטט זאָגען ווירד; בערייטע אונז אַלסדאָן וויעדער אַללעס, וואַס דער עוויגע אונזער גאַטט מיט דיר רעדען ווירד, זאָ וואָללען וויר זאָלכעס אַנגעהמען, אונד דאַרנאַך טהון.

ואתחנן ה

אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמְחַנְנוּ: (כג) כִּי מִי כָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּמִנּוּ וַיְהִי: (כד) קָרַב אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת־וַהֲדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעֵנוּ וְעֲשֵׂינוּ: (כה) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־

קול

אֵלם דער עוויגע דיא וואָרטע פֿערנאַהם,

דיא

ר ש י

(כד) ואת תדבר אלינו. התשתם את כמי כנקבה שנלטערת עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הנבורה ולא ללמוד ממני:

תרגום אונקלוס

קל מיטרא די אלהנא עוד מיתין אנתנא: (כג) ארי מן קל בשרא די שמע קל מיטרא די קימא דממליל מגו אשתא פותנא ואתקיים: (כד) קרב את ושמע ית קל די יומר יי אלהנא ואת ממליל עמנא ית קל

די ימליל יי אלהנא עמך ונתקביל ונעביד: (כה) ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון

במללוחכו

ב א ו ר

(כג) כי מי כל בשר, כבר הוא בלא ונס גדול שנעש' לנו מה שלא נעש' לכל בשר לשמוע קול אלהי' חיים ולא יזיקנו, ועתה למה נסכן עצמינו יותר מדאי, קרב אתה ושמע: אלהים חיים, לפעמים יבא התואר בל"י, לפי שהכוונ' שהאל אחד, ולפעמים בלשון רבים כפלס השם שהוא על כל הכחות כולם, ועיין (בראשית א' א'). (כד) ואת, בלשון נקבה, כמו ואם ככה את עושה (במדבר י"א ט"ו), ואולי בא כן בעבור סמיכות שני תווי' הדגושים:

מי

ה מ ע ר

(כד) ואת, חד מן ג' את בלשון זכר (תקון סופרים), והמבאר אמר: „ואולי בא כן בעבור סמיכות שני תווי' הדגושים" ע"כ, ואנכי כל ידעתי מה נחות המבטא יש אם יפגשו שני תווי' דגושים ולדעתי נהפך הוא: (כה) וישמע ה', מכל המאמרים האלה אשר דבר ה' אין זכר למעלה בסדר יתרו, כי לענין עיקר המעשה אין בו מן הבורך כל כך, אך עתה הזכיר זאת משה לכוונה מיוחדת, יען כל הימים אשר היה משה חי ה' נבדד ה' נראה לכל העדה, כי מלבד שה' הולך לפניו בעמוד ענן יומם ובעמוד אש לילה בכל מסעיהם וגם בחנותם שכן הענן על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל ישראל (שמות מ' ל"ח), וכן ראו כל העם את הענן יורד ועמד פתח אוהל מועד ודבר אל משה (שם ל"ג י'), מלבד זה עוד נגלה עליהם מראה

כבוד

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לו

קול דבריכם בדברכם אלי
ויאמר יהוה אלי שמעתי את
קול דברי העם הזה אשר דברו
אליה היטיבו כל אשר דברו:
(כו) מי יתן והיה לבבם זה להם
ליראה אתי ולשמר את כל
מצותי בלתימים למען ייטב

דיא איהר צו מיר שפראַמט, זאגטע ער צו מיר: איך האבע דיא וואַרטע פֿערנאַממען, דיא דאָז פֿאַלק צו דייר געשפּראַכען האַט, זיא האַבען וואַהל גע- רעדעט! (כו) ווען דיעזער זין נור בייא איהנען בעשטענדיג בליעבע, מיך צו פֿירכטען, אונד אַללע מיינע געבאָטע יע- דער צייט צו האַלטען, דאָמיט עס

להם

תרגום אונקלוס

במלכותכו עמי ואמר יי לי שמיע קדמי ית קל פתגמי עמיא הדין
די מלילו עמך אתקיננו כל די מלילו: (כו) לוי דיהי לבא הדין להון
למדחל קדמי ולמפר ית קל פקודי קל יומיא גדיל דייטב
להון

ב א ו ר

(כו) מייחן, כי הנחירה חפזית לאדם, ועיין (שמות ז' ג') בנאור ואניאקשה: לבבם זה, דעתם זאת: למען ייטב, לא למעני כי אם תלדקמה תפעל לי, אבל למען ייטב. והנה לבב כל ישראל הי' במעמד ההוא טהור ורוח נכון בקרבם שהאמינו בה' אחרי אשר שמעו הדברות הקדושות האלה, והי' דעתם ואמונתם זכה ונרורה מכל ספק ומכל פקפוק, ולבם צטוח שכל הדברים האלה נובעים ממקור הסכמה העליונה, ממקור חיים וחסד עד בלי תכלית, ולכן לא רצו להסתכן עוד, כדרך המאמינים ואינם מאמינים, שלא תתישב דעתם עד אשר יראו מופתים רבים, כי הי' די להם בנס המופלג הזה לשמוע איש קול אלהים ויחי, ולא חקרו עוד, אבל בקשו שידבר משה עמהם ואל תאכלס האש הגדולה. וכתב הרמב"ן ז"ל שבקשו ממה שלא ישמעו קול השם הנכבד לא ציוס הזה ולא צדור מן הדורות לעולם, וכן יאמר להם משה נביא מקרבך מאחריך וגו', וכל הפרשה ההיא, א"כ השאלה הי' לדורות היתק עב"ל, מסב'י למה שסי' למעלה בסוף דבריו על ולא יסף, שלא השיגו כל קהלם

ה מ ע ר

כבוד ה' כמה פעמים כמו בשמיני למלואים שנאמר וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט' כ"ג), וכן במרגלים וקרח, וזה לא היה עמוד הענן כי הוא שכן תמיד על האהל כנזכר אך היה מראה יותר נכבד; אולם אחר מות משה עבד ה' שוב לא נראה ה' עוד לעיני כל ישראל, כי מה שנאמר בחנוך הבית כי מלא כבוד ה' את הבית (מ"א ח' י"א, ד"ה ב' ה' י"ד ו' ב'), הנה מלבד שאך ענן גרידא היה נראה, גם נראה שם מן הענין שהכוונה במלות את הבית הוא אך על ההיכל, ולכהנים לבדם נראה, ולזה אמר עתה קודם למיתתו אל תשצו אם כל תוסיפו עוד לראות כבוד ה' כי אין ה' בקרבכם, ונפשו געלה בכם, הלא תראו כי דברכם לבנתי שמוע שוד את ה' מדבר אליכם ישרו בעיני ה', ואמר הטיבו כל אשר דברו מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים, כי באמת גם המראה היותר נורא ונפלא אם יורגל האדם צו שוב לא יתפעל ממנו, ולזה גם אל תתמהו אם עוד כל יוסיף ה' להראות אליכם ויגלה סודו אך לעבדיו הנביאים.

בכל

תרגום אשכנזי

עם איהנען אונד איהרען נאכט
קאממען בעשטענדיג וואהלגע
הען מעגע. (כז) געהע היין,
זאגע איהנען: קעהרעט נון
אין אייערע צעלטע צוריק!
(כח) דוא אכער שטעהע היער
פאר מיר, זא ווילל איך דיר
אללע געבאטע, געזעטצע אונד
רעכטע ביאבריינגען, דיא דוא
זיא לעהרען זאלסט, דאס
זיא זאלטע אין דעם לאנדע,
דאז איך איהנען איינצונעהמען
געבע, אויסאיבען מעגען.
(כט) בעהאלטעט אלזא אונד
טהועט, וויא דער עוויגע איי
ער גאטט אייך בעפאהלען,
וויכעט דאפאן ווערער צור
רעכטען נאך צור לינקען;
(ל) וואנדעלט אין אללע ווע
גען, דיא דער עוויגע אייער
גאטט אייך בעפאהלען, זא
ווערדעט איהר לעבען, עם

ואתחנן ה

להם ולבניהם לעלם: (מ) לך
אמר להם שובו לכם לאהליכם:
(כז) ואתה פה עמד עמדי
ואדברה אליך את כל המצוה
והחקים והמשפטים אשר
תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי
נתן להם לרשתה: (כט) ושמרתם
לעשות כאשר צוה יהוה
אלהיכם אתכם לא תסרו ימין
ושמאל: (ל) בכל הדרך אשר צוה
יהוה אלהיכם אתכם תלכו למען
תהיון וטוב לכם והארכתם
ימים בארץ אשר תירשון:

וואת

וירד אייך וואהל געהען, אונד איהר ווערדעט אין דעם לאנדע, דאז איהר אייננעהמען
זאלט, לאנגע יאהרע בלייבען.

תרגום אונקלוס

לדון ולבניהון לעלם: (מ) אזיל ותימר לדון תובו לכון למשכניכון:
(כז) ואת הני קאים קדמי ואמליל עמך ית כל תפקידתא וקומיא ודיניא
די תלפיננון ויעבדון בארעא די אנא זיהיב להון למירתה: (כט) ותסרון למעבד
במא די בקד יי אלקכון ותכון לא תסטון לימינא ולשמאלא: (ל) בכל
ארתא די בקיד יי אלקכון ותכון תהכון גדיל ותיחון ויימב לכון ותורכון
יומין בארעא די תירחון:

ודא

ב א ו ר

קהלם אלא הקיל הכיא בלבד. וה' הוואה לבות בני אדם ראה וייטב בעיניו, לכן אמר היטובו
את אשר דברו, מי יחן וגו' לך אמור להם וגו'. ואל תחמה שלא מלינו זה המאמר מאת
השם למעלה בסדר יתרו כי בן דוד המקרא יסתוס בניקוס אחד ויפרש במקום אחר.
(כח) ואחה פה עמד עמדי, הטעם אחרי שאמר להם שובו לאהליכם ישוב, וכן כחוש ואלדברה
אליך את כל המצות בחקי' והמשפטים, והנה רוב התורה מסיני נאמרה למשה, רק משה אמרה
במדבר סיני ובאותם ארבע עשר יום שנסעו מסיני. (הראש"ט). (כט) ושמרתם לעשות, לכן
תשמרו לעשות, וכן תרגם המתרגם האשכנזי:

למען